دلیل دوم منکرین اعتبار رؤیت قبل از زوال: آیه«اتموا الصیام الی اللیل»

سید فرمودند:

> **احتجّ القائلون بعدم اعتبار الرؤية قبل الزوال بوجوه: الأوّل: الأصل، و المراد به الاستصحاب. الثاني: قوله تعالى: ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيامَ إِلَى اللَّيْلِ، و قوله عزّ و جلّ: وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّة[1]**

در مجمع البیان در آیه اول می‌فرمایند این آیه چطور معنا شود.

> **(ثم أتموا الصيام إلى الليل) أي: من وقت طلوع الفجر الثاني، وهو المستطيل المعترض الذي يأخذ الأفق، وهو الفجر الصادق الذي يجب عنده الصلاة إلى وقت دخول الليل، وهو بعد غروب الشمس، وعلامة دخوله على الاستظهار سقوط الحمرة من جانب المشرق، وإقبال السواد منه، وإلا فإذا غابت الشمس مع ظهور الآفاق في الأرض المبسوطة، وعدم الجبال والروابي، فقد دخل الليل[2]**

اینجا از جاهایی است که مرحوم طبرسی موافق حاج آقا که خلاف مشهور بودند، هستند. ایشان هم همین را می‌گویند. حاج آقا زیاد تکرار کرده‌اند. از جاهایی که حاج آقا در بهجت الفقیه دوبار نوشته‌اند همین بحث مغرب است که با استتار قرص حاصل می‌شود؟ یا نه، حتماً با زوال حمره شروع مغرب است؟ مرحوم طبرسی از این آیه موافق نظر حاج آقا را می‌گویند. «الی اللیل» یعنی چه؟ **«إلى وقت دخول الليل»؛** دخول لیل چه زمانی است؟ **«بعد غروب الشمس، و علامة دخوله»؛** یعنی دخول لیل، **«على الاستظهار»؛** یعنی دیگر مطمئن شوید که شب شده، **«سقوط الحمرة من جانب المشرق»؛** حمره مشرقیه برود. تعبیر سقوط یعنی زوال. و الا سقوط نیست، ارتفاع است. **«وإقبال السواد منه، وإلا فإذا غابت الشمس مع ظهور الآفاق في الأرض المبسوطة، وعدم الجبال والروابي»؛** رابیه، ما ارتفع من الارض، **«فقد دخل الليل»**؛ یعنی اگر هیچ مانعی نباشد و افق کاملاً مستوی باشد، همین که خورشید غروب کرد، لیل داخل شده. نباید منتظر زوال حمره در طرف مشرق باشید. این همان حرف حاج آقا است که در بهجت الفقیه دارند. به خلاف ظاهر مشهور، یا منسوب به مشهور.

این آیه می‌گوید «اتمّوا الصیام الی اللیل»، قبل از زوال ندیدیم، «اتموا الصیام الی اللیل»؛ پس دیگر نمی‌توانید بخورید. حال قبل از اینکه به جواب سید برسیم، همینطور عرض می‌کنم که آیا این آیه دلالت دارد که اگر قبل از زوال ندیدید، «اتمّوا الصیام» یعنی باید تمام کنید؟! دلالت دارد یا ندارد؟!

اول آیه چه می‌فرماید؟ «أحل لكم ليلة الصيام»؛ در شب صیام، یعنی صیام شهر رمضان، یا الصیام الواجب، یا کل آن. بعد می‌فرماید: «و كُلُوا وَاشرَبُوا حَتّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الخَيطُ الأَبيَضُ مِنَ الخَيطِ الأَسوَدِ مِنَ الفَجرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيامَ إِلَى اللَّيلِ»؛ اول آیه را عرض می‌کنم. در چنین اولی یعنی چه؟ یعنی «ثم اتموا الصیام الذی وه الواجب» یا «اتموا صیام شهر رمضان الی اللیل» چون «احل لکم لیلة الصیام»؟ «لیلة الصیام احل» یعنی «احل لکم لیلة صیام شهر رمضان». در اینجا هم «ثم اتموا الصیام»؛ همان صیام را اتموا. یعنی «اتموا صیام شهر رمضان». خُب این دلیلی که می‌گوید اگر قبل از زوال ندیدید، دیگر ماه جدید داخل شد، این دلیل می‌گوید «هذا الصیام لیس صیام شهر رمضان فلاتتموا»، چرا؟ چون «اتموا الصیام»؛ یعنی صیام شهر رمضان. این آیه می‌گوید این صیام شهر رمضان نیست. دارد رفع موضوع می‌کند. لذا شما نمی‌توانید به این آیه استشهاد کنید تا بگویید دلیل خلاف کتاب است.

شاگرد: قبل از اینکه هلال رؤیت شود، کسی آن روز را خورد، کفاره ندارد؟ نمی‌گویی‌م این قسمتش صوم شهر رمضان بود؟

استاد: اگر احکامش مراعی بود...؛ کسی کاری انجام داد که کفاره دارد، و قبل از زوال به سفر رفت، می‌گویند کفاره دارد. برخی هم می‌گویند ندارد. مورد اتفاق بین فقها نیست. می‌گویند سفر بعدی کشف می‌کند که این روزه، روزه نبوده. در اینجا هم اگر کشف را قائل شویم می‌گویی‌م کشف کرد. اما اگر قائل نشویم باید کفاره بدهد.

شاگرد: اگر بگویی‌م باید کفاره بدهد، پس صوم شهر رمضان ثابت شده.

استاد: از باب این است که او عصیان کرده و تجری است. نه از باب اینکه بعد می‌دانیم امروز از صبح متصف شده. چون برچسب زنی این است.

شاگرد۲: علی المبنا می‌فرمایی‌د ای حقیقتاً قبول دارید؟

استاد: فعلاً می‌خواهم بحث جلو بیاید. دو آیه شریفه را گفته‌اند می‌خواهم بحثش مطرح شود.

---

[1] رؤیت هلال، ج۳، ص: ۱۹۷۸

[2] مجمع البيان في تفسير القرآن - ط مؤسسة الأعلمي للمطبوعات نویسنده : الشيخ الطبرسي جلد: ۲ صفحه : ۲۳

بازبینی #1
ایجاد شده 22 آوریل 2026 15:25:55 توسط ... .
به روزرسانی شده 22 آوریل 2026 15:29:02 توسط ... .